

Het Amoor orgel in de kerk van Berghuizen, een Rijksmonument.

Kerkorgels

In de drie noordelijke provincies zijn veel monumentale kerkorgels. De meeste daarvan zijn te vinden in Groningen en Friesland. Ook in Drenthe is een aantal kerken met monumentale orgels, waaronder de kerk in Berghuizen.

Het orgel in de kerk van Berghuizen is een van de oudste kerkorgels in Drenthe. De orgels in Bovensmilde, Anloo en Meppel zijn ouder.

Geschiedenis Amoor-orgel.

Het orgel werd in 1743 gebouwd door Matthias Amoor voor de Nederduitse Gereformeerde kerk van Raamsdonk.

Het jaartal 1743 kan worden afgeleid uit een opschrift op één van de luikjes van het achterschot waar de volgende tekst staat:

"1743 den 25 Febr. is dit orgel gemaakt door den hr. orgelmaker Matthias Amoor wonaftig tot Groningen, geboren tot Dansig".

Deze Matthias Amoor werd in geboren in Danzig, woonde in Oost-Friesland en vestigde zich in 1725 als orgelbouwer in de stad Groningen en kreeg in 1727 het burgerrecht. Hij werd lid van het kramersgilde. Hij was naast orgelmaker ook wijnhandelaar en overleed in 1769 op 4 februari.

Hij was een leerling van de beroemde orgelbouwer Arp Schnitger, deze leefde van 1648 tot 1719. In 1678 vestigde Arp Schnitger zich als orgelbouwer in Stade, later in Hamburg. In 1691 kwam hij naar ons land in verband met de restauratie van het orgel in de Martini-kerk te Groningen

Arp Schnitger was een van de vooraanstaande Noord-Duitse orgelbouwers in de barokke cultuurperiode.

Naast het orgel in Raamsdonk heeft Matthias Amoor o.a. ook orgels gebouwd voor de kerken van Eexta (1733) en Termunten (1739) dit laatste is in WO 2 bij een bombardement vernietigd.

Dat het orgel in Raamsdonk roerige tijden heeft meegemaakt blijkt uit het volgende:

Orgelbouwer van Hirtum schreef in 1793 over het orgel:

"in dit jaar vernieuwde ik de orgel in de gereformeerde kerk tot Raamsdonk in de Langstraat , die van de france nasionale soldaten van binnen in alle stukken was geslagen en ik heb die weeder in ene goede stant gebracht."

In april 1850 is het orgel voor f 890,- verkocht aan de Hervormde Kerk te Aartswoud (NH)

Omdat de kerk van Aartswoud sporen van verval begon te tonen werd in 1880 aan de stadsarchitect van Medemblik, gevraagd naar de bouwkundige staat van de kerk te kijken. Hij was van mening dat restauratie geldverspilling zou zijn en adviseerde om een nieuwe kerk te bouwen. Ook werd er besloten een nieuw orgel te kopen.

Toen de huidige kerk in Berghuizen in 1875 werd gebouwd is er niet direct een orgel geplaatst, er werd a capella gezongen en de voorzanger zong de liederen voor. Deze voorzanger, was onderwijzer Van Wijngaarden. Voor de financiering van de bouw van de kerk in 1875 werd een beroep gedaan op de gemeentelieden. Ook het echtpaar W.A Geerts en R.K. Reinders leende een bedrag aan de kerk.

In januari 1883 overleed de heer W. A. Geerts en eind 1883 gaf de weduwe van W.A. Geerts, die bij de bouw van de nieuwe kerk in 1875 f 1000,- aan de kerk had geleend, te kennen dat zij dat bedrag aan "... de gemeente ten geschenke wensch te geven, met het doel daarvoor een orgel te plaatsen in onze kerk" Dit geschenk werd met "eenparige" stemmen aangenomen.

Met blijdschap en dankbaarheid is van een zuster onzer gemeente ontvangen de belangrijke gift van duizend gulden, om daarvoor een orgel voor ons kerkgebouw aan te koopen. Onder toebidding van den zegen des Heeren over de milde geefster, spreken we den wensch uit, dat dit goede voorbeeld navolging vinde.

Namens den Kerkeraad der gemeente Ruinerwold en Kockange,
J. GROENEWEGEN.

20 Nov. 1883.

Van Aartswoud naar Berghuizen

In 1883 bouwde men in Aartswoud een nieuwe kerk en er werd besloten dat er ook een nieuw orgel moest komen.

In een advertentie in de Kerkelijke Courant in december 1883 werd het Amoor-orgel voor f 500,- aangeboden door de Ned. Herv. Kerk te Aartswoud. Ds. Groenewegen nam contact op met de kerkenraad te Aartswoud en – na advies van een deskundige – werden ze het eens over de verkoop van het orgel; voor f 500,- werd de koop gesloten. In Berghuizen moest nog een zoldering of galerij worden gebouwd als plaats voor het orgel. Toen dat klaar was, werd het orgel door schipper L. de Haan uit Medemblik voor een bedrag van f 45,- overgevoerd van Aartswoud over de Zuiderzee via Meppel naar Berghuizen. Een gedeelte van het doophek met de lezenaar kwam ook in Berghuizen terecht. Het doophek en de lezenaar zijn bij de verbouw in 1974 helaas verloren gegaan.

8 juni 1884 werd het orgel in Berghuizen in gebruik genomen. De naam van de schenkers werd met sierlijke letters op het orgel geschilderd

Den 8 Juni was ons een waar genot bereid. In tegerwoordigheid van eene groote schare werd ons orgel tot gebruik der gemeente overgegeven. Sprekende over Ps. 89: 16a wees onze Leeraar J. Groenewegen op de muziek onder Israël; beschouwde het geklank der zilveren trompetten als aanduiding van de instellingen die God Zijn oude volk had gegeven en wakte allen op om naar het geklank van Gods Woord te hooren. De heer J. Proper, neef van den heer Z. van Dijk, orgelmaker te Kampen, die ons orgel, dat tot aller genoegen is, heeft geplaatst en bij deze gelegenheid bespeelde, heeft door zijn voortreffelijk spel veel bijgedragen tot verhooging van onze vreugde.
Moge nog lang ons orgel tot eer van God en tot stichting der gemeente dienst doen.
Namens den Kerkeraad der Christ. Ger. Gem. te Ruinerwold en Kockange,
A. MIDDELVELD.

Kerk interieur voor 1951 het orgel met orgelschild

Het orgel in Berghuizen is wat front en opbouw betreft gelijk aan de werken van Arp Schnitger in de kerken van Pieterburen, Noordbroek, Uithuizen en Groningen (A kerk).

Het hoofdwerk van het orgel in Berghuizen is voor zover bekend het enige gaaf gebleven instrument van zijn hand dat bewaard is gebleven en het pijpwerk is bijna in zijn geheel nog in originele staat.

Het orgelschild

Vroeger was er ook nog een orgelschild aanwezig met daarop twee korenschoven. Het schild werd geplaatst aan de balustrade voor het orgel. In de NCRV gids van m12 maart 1932 wordt het orgel schild genoemd.

Bij de uitbreiding met een rugwerk in 1951 was er geen plaats meer voor het schild en belandde het na 67 (1884-1951) jaar op zolder

Ter gelegenheid van het 275 jarig bestaan van het orgel- 25 februari 2018- is het orgelschild gerestaureerd en weer in de oude originele kleuren geschilderd en voor zien van bladgoud. Na weer 67 jaar -1951-2018 jaar heeft het schild weer een plaats gekregen in de kerkzaal.

Restauratie

Nadat het orgel was geplaatst in Berghuizen is er in de loop der jaren het een en ander aan veranderd maar toch raakte het meer en meer in verval zodat in 1951 een grondige restauratie nodig bleek. De restauratie werd uitgevoerd door K. Doornbos uit Groningen in nauwe samenwerking met Cor Edskes, die ook het in oude stijl op basis van het concept van de restauratie ontwierp. Er kwam een nieuw rugpositief van het Arp Schnitger-orgel in Noordbroek. De orgelkas werd ontdaan van zijn verflaag

(lichtblauw met bladgoud en witte engelen) en bleef nu onbeschilderd eiken.

Het orgel was inmiddels door Monumentenzorg als een beschermd instrument aangemerkt. Voor de restauratie van het historisch gedeelte (het hoofdwerk) werd Rijkssubsidie ontvangen

In 1963 blijkt dat de restauratie van 1951 niet het gewenste resultaat heeft gehad, het mechanische gedeelte functioneerde slecht en er werd opnieuw aan restauratie gedacht. Een grondige opknappbeurt was dringend nodig maar vanwege de plannen voor verbouwing van de kerk werd hiervan nog even afgezien. Op een gemeentevergadering van 14 april 1970 werd duidelijk dat de gemeente – ondanks de kosten- leden niet van het orgel af wilde.

Toch dreigde het orgel verloren te gaan voor Berghuizen toen de commissie van beheer in augustus 1973 -wegens geldgebrek- besloot het orgel te verkopen en een elektronisch orgel aan te schaffen. Maar de voorzitter van de kerkenraad wees erop dat door de gemeente besloten was niet te verkopen en daar bleef het bij. Na nog enig "gemurmureer" legde de Commissie van Beheer zich daar toen maar bij neer.

Onder leiding van Berend Dekker werd er een rondgang onder de kerkleden en orgelliefhebbers gehouden om het benodigde startkapitaal voor de restauratie bij elkaar te krijgen. Het resultaat was dat er ruim f 51000,- werd toegezegd. Er werd voortvarend te werk gegaan en de opdracht tot restauratie werd in 1974 gegeven aan de firma Flentrop te Zaandam.

Als adviseur werd Dr. A.M. Vente te Utrecht aangetrokken.

De orgelkas werd door Henk Boverhof opnieuw geschilderd in de originele oude - in de tijd van het ontstaan van het orgel in het Noorden gangbare- kleuren rood en goud met vleeskleurige engelen en opnieuw voorzien van bladgoud.

Op 25 oktober 1977 kon het orgel weer in gebruik worden genomen. In de bijeenkomst werd de orgelbespeeling verzorgd door Marjan Doorn te Meppel. De restauratie was mogelijk door financiële steun van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, provincie Drenthe, Gemeente Ruinerwold en het Anjerfonds.

Voor de orgelkas in 1951 werd geloofd stonden op het linker paneel naast de speeltafel in sierlijk geschilderde letters de namen van de gevers vermeld. Bij het schilderen van de orgelkas zijn de namen van de schenkers verloren gegaan.

In februari 2018 is bij de viering van het 275 jarig bestaan een plaatje met de namen van de schenkers op het orgel aangebracht.

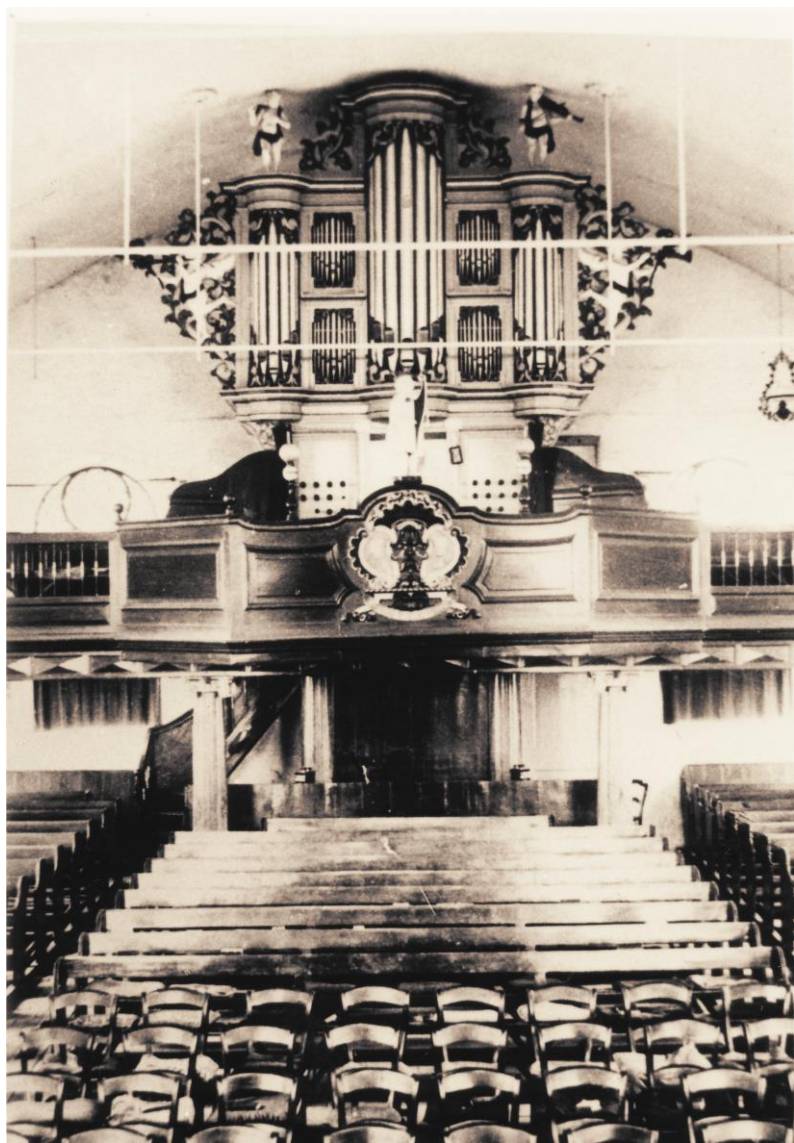
Het naambordje boven de speeltafel.

Ter gelegenheid van het orgeljubiläum is er op de orgelgalerij en in 't Middelpunt een info paneel met de geschiedenis van de kerk en het orgel geplaatst. Ook zijn er nieuwe flyers gemaakt met een beknopte geschiedenis van kerk en orgel met verwijzing naar internet voor meer informatie.

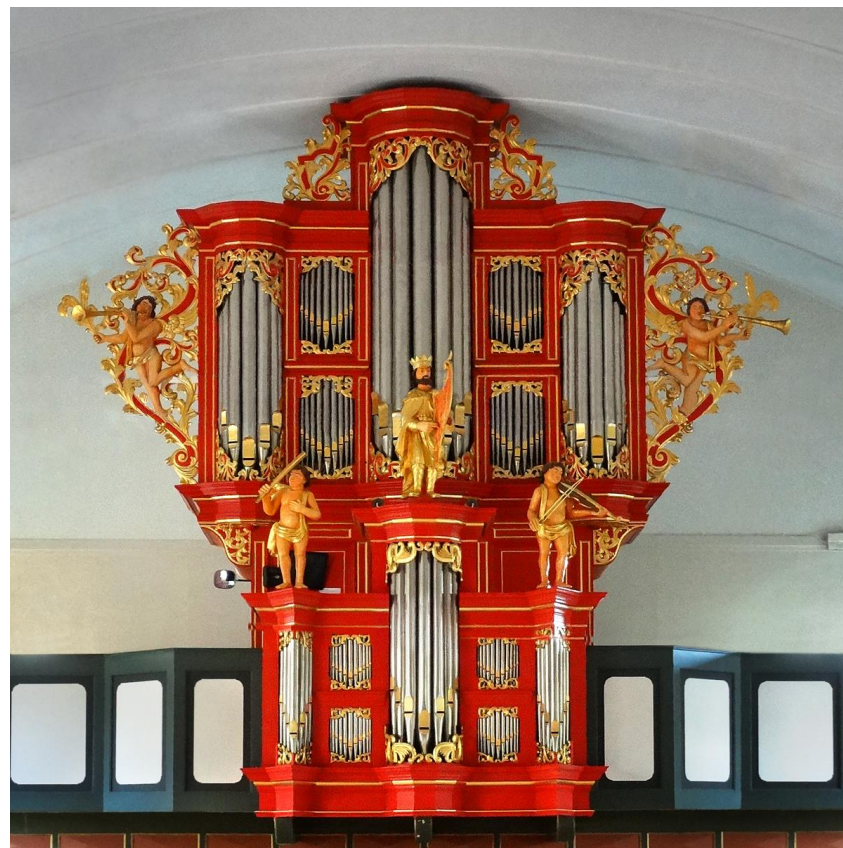
Ter gelegenheid van de viering van 275 jaar Amoor orgel te Berghuizen is er op 25 februari 2018 door Euwe en Sybolt de Jong een vierhandig concert gegeven

Ook hebben zij op twee kofferharmoniums een kwartet zangers begeleid bij het zingen van Folksongs en Hymnes.

Interieur kerk met orgelfront tot de restauratie in 1951.

Het orgel in de huidige - 2018 - staat

De kerk van Berghuizen is in het bezit van een - voor een Gereformeerde kerk - monumentaal barok Amoor-orgel, een van de oudste orgels van Drenthe, een waardevol bezit.

Berghuizen, april 2018,

Lammert van der Heide.